

METODICKÝ POKYN MŽP

pro vyhodnocení dosahu havarijních projevů podle zákona o prevenci závažných havárií způsobených nebezpečnými chemickými látkami

Úvod:

Objekty, ve kterých je nakládáno s nebezpečnými chemickými látkami podle zákona o prevenci závažných havárií, mohou pro své okolí představovat zvýšené riziko. Z tohoto důvodu se řeší jejich bezpečný provoz a mimo jiné i způsob využití území v jejich okolí. Zásadní otázkou je, co je možné v okolí takového objektu realizovat a jaké nové stavby se v jejich okolí mohou umísťovat. Pro řešení této otázky je třeba posoudit nové stavby v dosahu havarijních projevů, nejde-li o stavby jednoduché, tak, aby byla zachována přijatelnost rizika, které užívání stávajícího objektu představuje. Tím se řeší i problematika udržitelného, efektivního a bezpečného rozvoje území. Bezpečný rozvoj území je pak možný pouze tam, kde jsou respektována bezpečnostní pravidla. Pro nové záměry staveb by měl být aplikován princip předběžné opatrnosti a historické zkušenosti, že bychom těsně vedle sebe neměli mít dvě velmi odlišná využití území (např. rezidenční vs. průmyslová).

Zákonné změny:

Změny zákona č. 224/2015 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi a o změně zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o prevenci závažných havárií), týkající se dosahu havarijních projevů vyplývají zejména ze změnového zákona k zákonu o jednotném environmentálním stanovisku (149/2023 Sb.) a souvisejících novelizačních předpisů.

Všechna ustanovení novelizačních předpisů (tj. změnového zákona k zákonu o jednotném environmentálním stanovisku a změnového zákona ke stavebnímu zákonu) by měla být aplikována v závislosti na tom, jestli se týkají vyhrazených staveb (od 1. 1. 2024) nebo nikoliv (od 1. 7. 2024). Výjimkou jsou změny v příloze č. 1 zákona o prevenci závažných havárií (novelizační body 17 až 19 změnového zákona ke stavebnímu zákonu) a změny v § 9 zákona o prevenci závažných havárií (novelizační body 1 a 2 změnového zákona k zákonu o jednotném environmentálním stanovisku) - ty by měly být aplikovány od 1. 1. 2024 bez dalšího.

Odtud plyne nový požadavek závazného stanoviska, resp. vyjádření v rámci jednotného environmentálního stanoviska k záměrům v řízeních o povolení záměru v dosahu havarijních projevů objektů spadajících do působnosti zákona o PZH.

Podle ustanovení § 49 odst. 4 zákona o prevenci závažných havárií vydává krajský úřad závazné stanovisko, které je podkladem pro vydání rozhodnutí v řízení o povolení záměru a v řízení o odstranění stavby podle stavebního zákona, pokud realizace nové stavby umístěné v dosahu havarijních projevů, které jsou specifikované v příslušném posouzení rizik závažné havárie

objektu zařazeného do skupiny A nebo do skupiny B, může způsobit nebo zvýšit riziko závažné havárie nebo zhoršit její následky a nejde přitom o jednoduché stavby podle stavebního zákona; v tomto závazném stanovisku krajský úřad stanoví podmínky pro umístění a provedení nové stavby, jakož i pro její uvedení do zkušebního provozu nebo užívání v případě, že se zkušební provoz neprovádí.

Dosah havarijních projevů

Vyhodnocení dosahu havarijních projevů

Vyhodnocení dosahu havarijních projevů je určení území, ve kterém je nutné vydat závazné stanovisko, protože realizace nového záměru může způsobit nebo zvýšit riziko závažné havárie nebo zhoršit její následky.

V současném okamžiku je nutné vycházet z vyhodnocení dosahu havarijních projevů, § 9 odst. 2 písm. d) zákona o prevenci závažných havárií, včetně grafického znázornění dosahu zvolených limitních hodnot účinků identifikovaných scénářů závažných havárií a přílohy č. 1 vyhlášky č. 227/2015 Sb., uvedených v bezpečnostní dokumentaci.

Než bude pojem vyhodnocení dosahu havarijních projevů detailněji specifikován, použijí se do doby vydání nové vyhlášky následující dostupné legislativní prostředky a kritéria:

1. Vyhodnocení dosahu zvolených limitních hodnot účinků identifikovaných scénářů závažných havárií
2. Použití existujících bezpečnostních a ochranných pásem podle jiné legislativy
3. Vyhodnocení situace v existujících zónách havarijního plánování

Pokud jsou pro některé objekty stanovena území podle více předpisů, použijí se kritéria podle zákona o prevenci závažných havárií.

V nastalém přechodném období bychom rádi apelovali na krajské úřady, aby v očekávaných sporných případech (podle našich odhadů se jedná o jednotky objektů, v některých případech nezasahují havarijní projevy mimo objekt, některé objekty jsou pokryty jinou legislativou) iniciativně oslovily provozovatele, kterých by se nové záměry mohly týkat, aby zrevidovali své bezpečnostní zprávy a individuálně situaci řešili.

Uvedená zjištění je pak nutno posoudit individuálně pro každý jednotlivý případ a na tomto základě aktualizovat bezpečnostní dokumentaci.

Doporučení - preventivní opatření

Je doporučeno důsledné využití § 12 odst. 3 písm. c) zákona č. 224/2015 Sb. o prevenci závažných havárií: „Provozovatel zajistí odpovídající informování příslušných orgánů veřejné správy a dotčených obcí pro přijetí rozhodnutí z hlediska rozvoje nových činností nebo rozvoje v okolí stávajících objektů.“

Situaci by také velice pomohlo, když by krajské úřady apelovaly na investory (žadatele), aby v co největší míře využívali institut předběžné konzultace podle § 9 zákona o jednotném environmentálním stanovisku.

Další postup

Přesný postup vyhodnocení dosahu havarijních projevů stanoví pak připravovaná vyhláška MŽP, která dále bude definovat pásma a limity užívání území a umožní všem zainteresovaným subjektům správnou orientaci a rozhodování.

Odkaz na tuto novou vyhlášku je nutno doplnit do stávajícího znění zákona o prevenci závažných havárií. V zákoně je nutno doplnit definici dosahu havarijních projevů, podmínky akceptace jiné legislativy, zodpovědnosti při zpracování vyhodnocení dosahu havarijních projevů, podmínky projednání a určení nositele nákladů na případné další hodnotící procesy.

Nutná je i úprava textu stávající vyhlášky č. 227/2015 Sb.

Na základě doporučení z jednání expertní skupiny všech zainteresovaných a celoevropských zkušeností se jeví jako optimální a bude rozpracován následující postup:

Definování fixních pásem vztažených na nebezpečnou látku a příslušný scénář možné havárie a vydefinování příslušných omezení a parametrů.

Výsledkem bude specifikace požadavků pro dané území a kategorii záměru.

Jako výchozí území, ve kterém by měly být nové záměry posuzovány je uvažována zóna havarijního plánování, definována na základě vyhlášky č. 226/2015 Sb., o stanovení zóny havarijního plánování, vydaná ministerstvem vnitra v aktuálním znění. Tento platný předpis totiž stanoví standardizovaná pásma, které jsou definovány na základě množství nebezpečné látky a scénáře havárie.

Pro objekty skupiny B, kde není zóna havarijního plánování stanovena a pro objekty skupiny A, bude nutno zónu vyhodnotit. Pro objekty, u kterých zóna havarijního plánování nezasahuje mimo objekt provozovatele nebudou nutná žádná opatření.

Návaznost na územní plánování

Bezpečnost a odolnost/resilience území začíná vždy procesem územního plánování.

Je nutné omezení v dosahu havarijních projevů legislativně zakotvit a umožnit veřejnosti standardizovaný přístup k těmto informacím.

Specifické objekty

Pokud se na objekty podle zákona č. 224/2015 Sb. vztahují i právní předpisy v oboru výbušnin, plynárenství, produktovodů a skladování, která definují bezpečnostní nebo ochranná pásma, použijí se pro určení dosahu havarijních projevů a jejich limitů. Zpravidla jsou součástí územních plánů a stanovují i podmínky, za kterých mohou být záměry v tomto území realizovány.

Bezpečnostní pásma nebo vzdálenosti jsou stanovena tak, aby zaručila ochranu veřejného zájmu, života a zdraví osob, majetku a životního prostředí, a proto jsou relevantní pro určení dosahu havarijních projevů.

Ochranná pásma zaručují, aby nebylo poškozeno samotné zařízení a jejich využití je limitované, i když také možné.

Nakládání s výbušninami

Aktuální zajištění ochrany okolí staveb určených k nakládání s výbušninami

Právní předpisy v oboru výbušnin, které řeší ochranu okolí jsou, zákon č. 61/1988 Sb., vyhláška č. 102/1992 Sb. a vyhláška č. 99/1995 Sb. Od 1. ledna 2024 by měla platit nová (připravovaná) vyhláška o požadavcích na výstavbu v bezpečnostních pásmech.

Od 13. 1. 2017 je ochrana okolí staveb určených k nakládání s výbušninami zaštitěna zákonnou povinností provozovatelů podle § 30 odst. 3 zákona č. 61/1988 Sb. poskytovat orgánům územního plánování údaje o ochraně okolí v podobě bezpečnostních vzdáleností, od 1. 1. 2024 pak analogickou povinností podle § 63 odst. 2 zákona č. 283/2021 Sb. V případě, že provozovatel tyto údaje neposkytne, dopustí se přestupku podle § 302 odst. 4 zákona č. 283/2021 Sb.

Rozsah bezpečnostních vzdáleností je závislý na množství výbušniny a její skupině nebezpečí. Pro nejnebezpečnější skupinu výbušnin A provozovatel stanovuje až tři bezpečnostní pásma, v případě, že zasahují za hranici jeho areálu (viz tabulka 1). Výbušniny při výbuchu ohrožují své okolí přetlakovou vlnou, rozletem úlomků a tepelným tokem. Hlavní sledovaný efekt je přetlaková vlna, jejíž vypočtené hodnoty přetlaku jsou porovnávány se známými tabelovanými prahovými hodnotami účinků přetlaku na člověka a na stavby. Z těchto údajů jsou pak stanoveny bezpečnostní vzdálenosti, které určují minimální přípustnou vzdálenost mezi ohrožující a ohroženou stavbou a bezpečnostní pásma, která reprezentují prostor s tolerovaným stupněm poškození staveb, z čehož lze pak odvodit odhad následků. Stanovuje se 5 bezpečnostních pásem 1 až 5: 1. a 2. bezpečnostní pásma jsou vnitřní bezpečnostní pásma týkající se provozovatele, 3., 4. a 5. bezpečnostní pásma jsou vnější bezpečnostní pásma týkající se veřejnosti. Zde se předpokládá menší stupeň poškození staveb, a proto lze nebezpečí ohrožení života osob uvnitř i vně staveb považovat za zanedbatelné. Na druhou stranu, ohrožení osob mimo území provozovny není zanedbatelné. Pro vnitřní hranici 3. bezpečnostního pásma platí vzdálenost $15 \cdot M^{1/2}$, což odpovídá přetlaku 8 až 9 kPa. V takové vzdálenosti (samozřejmě s přihlédnutím k délce trvání přetlakové fáze) ještě může dojít k porušení některých vnitřních orgánů, praskají okenní tabule, které mohou usmrtit osobu v jejich blízkostech atd.

Tabulka 1: Tabulka 2: povinné bezp. vzdálenosti pro výbušniny třídy nebezpečí A, zdroj vyhl. č. 99/1995 Sb.

bezpečnostní pásmo	minimální bezpečnost vzdálenost pro stavby	předpokládané účinky	Rozsah bezpečnostních vzdáleností
3. bezpečnostní pásmo	Jednotlivé budovy mimo území provozovny, silnice, železnice	Lehká poškození staveb, větší rozsah, zničení oken	S rostoucím množstvím výbušnin roste i nutná bezp. vzdálenost.
4. bezpečnostní pásmo	Obce bez souvislé zástavby	Částečné poškození zasklených oken	S rostoucím množstvím výbušnin roste i nutná bezp. vzdálenost.
5. bezpečnostní pásmo	Sídliště s výškovou zástavbou, nemocnice, školy, OC, stavby s vysokou koncentrací osob	Náhodné poškození oken	Největší rozsahy, i několik km. S rostoucím množstvím výbušnin roste i nutná bezp. vzdálenost.

V případě, že se jedná o stavby, kde se nakládá s ostatními skupinami nebezpečí výbušnin B, C, nebo D obdobná, přičemž požadavky na bezpečnostní vzdálenosti klesají s nižší skupinou nebezpečnosti výbušnin.

Zajištění ochrany okolí podle zákona č. 224/2015 Sb. a podle zákona č. 61/1988 Sb.

Na rozdíl od zákona č. 61/1988 Sb., se zákon č. 224/2015 Sb. vztahuje na stavby s výbušninami až při překročení určitého množství výbušnin, které je dáno přílohou č. 1 zákona č. 224/2015 Sb. Takto zařazení provozovatelé mají podle tohoto zákona povinnost tvořit a dodržovat bezpečnostní dokumentace, přitom požadavky na zajištění bezpečnosti okolí mimo areál provozovatele jsou pregnantně stanovené pouze pro objekty skupiny B, tzn. objekty, kde jejichž součet výbušnin přesahuje 50 000 kg výbušnin. V tomto případě se bezpečnost okolí zajišťuje pro stanovenou vnější havarijní zónu, zahrnující území ohrožené účinky výbušnin stanové provozovatelem.

Provozovatelé těchto staveb, pokud se dostanou v současnosti pod skupinu B zákona o prevenci závažných havárií, budou pravděpodobně stanovovat zónu VHP podle bezpečnostních pásem báňských prováděcích předpisů, jak vyplývá z dostupných VHP, které má ČBÚ k dispozici. Otázkou je, jaký je skutečný rozsah škod v dané zóně VHP (nejčastěji 3. bezpečnostní pásmo) a zda nebude potřeba dané pásmo rozšířit i na další bezpečnostní pásma, a to v kontextu přijatelných škod v okolí. Bude nejspíš nutné prověřit, zda skutečně všichni provozovatelé nakládající s výbušninami třídy nebezpečí A volí přístup bezpečnostních pásem báňských předpisů, anebo mají i odlišný přístup, a dále ověřit přístup provozovatelů nakládajících s výbušninami třídy nebezpečí B, C, nebo D, pokud takoví provozovatelé v současnosti spadají pod zákon o prevenci závažných havárií.

Výstavba staveb ve VHP okolo staveb určených k nakládání s výbušninami

V případě, že bude dodržován § 30 odst. 3 zákon č. 61/1988 Sb., resp. § 63 zákona č. 283/2021 Sb., není možné, aby se v zóně významných účinků výbuchu okolo staveb určených k nakládání s výbušninami, a tudíž v zóně VHP, vyskytly stavby s vysokou koncentrací osob

(souvislá výšková zástavba, školy, zdravotnická zařízení apod.). Stanovit ochranná opatření pro stavby nacházející se v zóně VHP nad rámec předpisů upravujících nakládání s výbušninami se proto nabízí spíše v případě, kdy panuje zájem na selektivní či vyšší ochranu ohrožených staveb. Jako možná ochranná opatření se nabízí například návrh maximální hustoty výstavby, maximální hustoty zalidnění, pevné kategorizování výškové zástavby, orientace staveb, vyloučení okenních tabulí ve směru k místu výbuchu apod., a to v souvislosti s možností, že v 3. bezpečnostním pásmu, lze dále vystavovat jednotlivé budovy.

Energetika, plynárenská zařízení

Zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon), v platném znění stanovuje pro plynovody a plynárenská zařízení ochranná a bezpečnostní pásma.

Zákon a související legislativa stanovuje zásady pro umístování staveb v bezpečnostních pásmech plynových zařízení a dále stanoví podmínky pro provádění stavebních činností, zemních prací, zřizování skládek, uskladňování materiálu a umístování staveb, včetně veřejně prospěšných staveb, v ochranných pásmech provozovaných plynárenských zařízení.

Základem pro provádění pracovních činností je spolupráce mezi stavebníkem (zhotovitelem stavby) a provozovatelem plynového zařízení. Stavebník i provozovatel jsou povinni hledat v první řadě takové řešení záměru, které umožní umístění stavby tak, aby nevznikla kolize s BP plynového zařízení. Pokud tohoto nelze dosáhnout, je třeba nalézt takové řešení umístění stavby, aby zamýšlená stavba zasahovala do bezpečnostního pásma plynového zařízení co nejméně.

Vydání souhlasu provozovatele s umístěním stavby do bezpečnostního pásma plynového zařízení není nárokové — je podmíněno posouzením konkrétního případu z hlediska technického a bezpečnostního.

Bezpečnostní pásma v okolí plynovodů a plynových zařízení (včetně zásobníků zkapalněných plynů) jsou uvedena v následující tabulce.

Bezpečnostní pásma plynových zařízení

Druh zařízení	Velikost pásma
Zásobníky (vzdálenost od vnějšího okraje areálu zásobníku) mimo samostatně umístěných sond	250 m
Sondy zásobníku plynu (vzdálenost od osy jejich ústí)	
s tlakem do 100 barů	80 m
s tlakem nad 100 barů	150 m
Tlakové zásobníky zkapalněných plynů do vnitřního objemu (vzdálenost od vnějšího obvodu technologických objektů)	
nad 5 m ³ do 20 m ³	20 m
nad 20 m ³ do 100 m ³	40 m
nad 100 m ³ do 250 m ³	60 m
nad 250 m ³ do 500 m ³	100 m
nad 500 m ³ do 1000 m ³	150 m

nad 1000 m ³ do 3000 m ³	200 m
nad 3000 m ³	300 m
Plynojemy (vzdálenost od vnějšího obvodu technologických objektů)	
do 100 m ³	30 m
nad 100 m ³	50 m
Technologické objekty (vzdálenost od vnějšího obvodu technologických objektů)	
Plnírný plynů	100 m
Zkapalňovací stanice stlačených plynů	100 m
Odpařovací stanice zkapalněných plynů	100 m
Kompresorové stanice	200 m
Regulační stanice vysokotlaké o tlakové úrovni 4 až 40 barů včetně	10 m
Regulační stanice s tlakem nad 40 barů	20 m
Vysokotlaké plynovody a plynovodní přípojky o tlakové úrovni 4 až 40 barů včetně	
do DN 100 včetně	8 m
nad DN 100 do DN 300 včetně	10 m
nad DN 300 do DN 500 včetně	15 m
nad DN 500	20 m
Vysokotlaké plynovody a plynovodní přípojky s tlakem nad 40 barů	
do DN 100 včetně	8 m
nad DN 100 do DN 300 včetně	15 m
nad DN 300 do DN 500 včetně	70 m
nad DN 500 do DN 700 včetně	110 m
nad DN 700	160 m

Skladovací zařízení, produktovody a ropovody

Zákon č. 189/1999 Sb., o nouzových zásobách ropy, stanovuje pro skladovací zařízení, produktovody a ropovody ochranné pásmo. V § 3 odst. 3 se uvádí, že „ochranné pásmo tvoří prostor, jehož hranice jsou vymezeny svislými plochami vedenými ve vodorovné vzdálenosti 150 m na všechny strany od půdorysu těchto zařízení“.

V odstavci 4 téhož paragrafu se uvádí, že „v ochranném pásmu skladovacího zařízení, produktovodu a ropovodu i mimo ně je každý povinen zdržet se jednání, kterým by mohl poškodit produktovod, ropovod nebo skladovací zařízení nebo omezit nebo ohrozit jejich bezpečný a spolehlivý provoz a veškeré činnosti musí být prováděny tak, aby nedošlo k poškození skladovacího zařízení, produktovodu nebo ropovodu, ohrožení života, zdraví a majetku osob a k zamezení nebo zmírnění účinků případných havárií“.

V odstavci 7 téhož paragrafu se uvádí, že „pokud to technické a bezpečnostní podmínky umožňují a nedojde-li k ohrožení života, zdraví, bezpečnosti nebo majetku osob či životního prostředí, fyzická či právnická osoba provozující skladovací zařízení nebo produktovod nebo ropovod udělí na žádost stavebníka písemný souhlas se stavební činností, povolením a prováděním staveb, zemními pracemi, zřizováním skládek a uskladňováním materiálu v ochranném pásmu skladovacího zařízení, produktovodu nebo ropovodu. Souhlas musí

obsahovat podmínky, za kterých byl udělen; bez souhlasu nelze činnosti podle věty první uskutečnit“.

Všechny skutečnosti ohledně bezpečnostních, resp. ochranných pásem a jejich vymezení s ohledem na dosah havarijních projevů je žádoucí předem projednat s příslušnými orgány veřejné správy a přesně popsat v předkládané bezpečnostní dokumentaci.

Praha dne 8.1. 2024

Č. j.: MZP/2024/750/109

Odborný gestor: odbor 750

Zpracovatel: Ing. Zuzana Machátová